

"אני רוצה להפריח עורבים לבנים"

על "אחר כך הייתי בראשית" מאת ברכה רוזנפלד

קובץ השירים "אחר כך הייתי בראשית" מאת ברכה רוזנפלד, שזיכה את המשוררת בפרס אס"י של איגוד הסופרים, נסוב על חוויות הקשורות במחלה, כשההתמודדות אתה אינה מדרגת על שום שלב, החל מן הגילוי והאשפוז וכלה בהחלמה. זהו ספר מרגש בחוסן הנפשי שבו ובהתבוננות החודרת פנימה והחוצה תוך אינטראקציה עם הזולת. מכורה העובדות מרותקת הדוברת למציאות, אבל במשאלותיה היא ממריאה ממנה למחוזות מיתיים משובבי נפש, העשויים לשמש עבורה מזור לדווי הפיזי: "אני רוצה להיות אשת ירקרק / שניחוחות של תאוה עולים ממנה / העיינות שרות לה / האופק מתפרע / עם הזמן הגולמי / כשאלוהי ההווה הנצחי / משתרע על כל העידנים".

ברכה רוזנפלד ושער ספרה אחר כך הייתי בראשית

כבר בקריאה ראשונה התרשמתי מן היכולת להתרומם מעל לרף של המציאות המעיקה, להתיק את האני מן האני ולהתבונן בו בהזרה (verfremdung בגרמנית), כמו למשל ההצהרה בשיר 'לא, זה לא שלי': "לי יש את המחלות שלי / ישנות, מוכרות / כבר רשומות בגופי / כמספר בתעודת הזהות. / הגוש הקטן / צביר תאים פראיים / השאת שאין לשאת - זה לא שלי" ולדוברת יש הסבר לכך: "מישהי אחרת / התלכדה עם דמותי / נתגבשה עלי כמו קליפה / אני אסדוק אותה, ארסק, אקלף / קרומית אחר קרומית / כד שתנשור כמו ריס / ממני והלאה". יש כאן יכולת להביט בעובדות וב'אני הדובר' ממעוף ציפור, לעתים בהומור דק, לפעמים על גבול הסרקזם עם אנליזות אירוניות - כאילו לא בכותרת

המתמודדת מדובר, אלא באיזו יישות שמחוצה לה. בדומה לכך גם בשיר 'פני', הנפתח בהצהרה "עכשיו אני אישה מסורסת" ומסתיים באמירה הפסקנית "לא אהיה אתם באבלם", כשבסבטקסט מוצנעת הקינה על חורבן הבית.

בנטייה להתרחק מן ה'אני', או משותפות הסבל עם הזולת, מצויה תחושת הפריבילגיה, השמורה למי שיכול לעדן את הכאב ולהמירו ב"מלים / שמצמיחות כנפיים" (בשיר 'מחיצות').

היכולת להתבונן על ה'אני' מבחוץ מושגת בין היתר על ידי מטאפוריקה מפתיעה. וכך הופכים המיטה והגוף לספינה, כש'ראשי הוא הקברניט / וצוות מלחיו הם איברי גופי / והתשוקה מציתה / מנוע רב עוצמה / ממלא חרטום עד יַרְכָּתַיִם". ובשיר אחר הופך הגוף האנושי הקפוא בתרדמת למשטח החלקה: "קמרוני גופי כוסו שלגים / מישהו גלש על מורדות בטני / מישהו אחר תקע יתדות / בנציב הקרח שאני".

מעניין למדי בשיריה של ברכה רוזנפלד העיסוק החוזר ביחסי גוף-נשמה, שהאיזון ביניהם הופר בגלל בגידת הגוף. באחד מהם מנוסחת בקשה ישירה, שהאקורד החזק בה הוא בחרוז המסיים: "עשה אתי אהבה / ולו בפעם האחרונה / חבר לי את הגוף לנשמה // באכיונה".

הגוף הוא עיר ריקה, או בית שהתרוקן, שאין בו מה שראתה מוכרת הגפרורים הקטנה בספורו של אנדרסן, שהוא סיפור על חֶסֶר ומשאלות, דמיון, מציאות ומוות.

כמו ברנטגן שירי חודרת המשוררת לרקמות הרגישות בנפש החווה טלטלה פיזית, ומתארת במדויק גם מצב שאין לה שליטה עליו, של טרם יקיצה והתאוששות מן ההרדמה, כשהנשמה "המתנה כל העת / בתשוקה להתאחד / עם גופי הכואב". המצב הרגשי הזה של טרם משתקף גם במימד הזמן: "הזמן המלוח / נקרש / על עפעפי". והנה תיאור כמעט חגיגי של שבריר הרגע שלפני: "בליל קולות עלה זורח מעלי / כמו הילה או אור ראשון / אחרי החושך והתהום" - ולבסוף סיכום החוויה של ההולדת מחדש: "אחר כך הייתי בראשית".

הדימויים המשכנעים והאותנטיים גם מקיימים שיח עם טקסטים שונים מן התרבות העברית והכללית. קונוטציות ידועות, שהדוברת הופכת אותן כמו בגד עם הבטנה בחוץ ויוצרת באמצעותן מציאות אחרת, סוריאליסטית, שהיא ורק היא מחליטה על גבולותיה ושולטת בה, כדוגמת השיר "הקרנות", המוותר ביודעין על חיבור מתבקש עם חלומו של יוסף, וכדוגמת השיר "מה פתאום ציפור", הדוחה את הציפור הביאליקאית, וכן הסמיכות אהבה-מוות בכיטוי "במעלות קדושים וטהורים" ועוד.

אלה שירים קיומיים חזקים, תוצאה של התמודדות אמיצה והסתכלות מישירת מבט, פרטנית ונוקבת בתיאור סיטואציות הקשורות במחלה, בטיפול בה ובריפוי ממנה. הנושא אינו מוצנע במעטה של הסוואות לשוניות. לא אחת הנוסח הוא וידויי חשוף, כדוגמת השיר "גלימה", ועם זאת ניכר פה ריסון מבוקר ומאמץ אמנותי. כך למשל גם בשיר היפהפה 'במזל מאזניים', המאזן בין אש למים, שניים מיסודות הבריאה, בהווייתה של הדוברת.

כתיבתה של ברכה רוזנפלד בקובץ 'אחר כך הייתי בראשית' היא אמיתית, נקייה וגבישית ואינה מתגדרת ברגשות סבל ופחד, או ברחמים עצמיים, האורכים לפתחו של הנושא הכואב, אלא מצליחה ללוש מהם אמירה לירית אישית אמיצה ומקורית.